

Həmidli Fərman Fəzail oğlu,

Bakı Dövlət Universitetinin Əmək və ekologiya hüququ kafedrasının “Təbii ehtiyatlar hüququ; aqrar hüququ; ekologiya hüququ” ixtisası üzrə doktorantı

E-mail: ferman.hemid@gmail.com

UOT 349.6

DOI: <https://doi.org/10.30546/2218-9130.045.2026.335>

EKOLOJİ-HÜQUQİ MƏSULİYYƏTİN KONSTITUSION ƏSASLARI

Açar sözlər: ekoloji-hüquqi məsuliyyət, konstitusiya, ətraf mühit, hüquq pozuntusu.

Ключевые слова: эколого-правовая ответственность, конституция, окружающая среда, правонарушение.

Keywords: eco-legal liability, constitution, environment, offense.

Canlı və cansız təbiətin məcmusu hesab edilən ətraf mühitin mühafizəsi normativ və təşkilati sferada dövlət məcburetməsi ilə təmin edilməkdədir. Burada işlədilən “məcburetmə” anlayışı nisbi mənədadır, özlüyündə profilaktiki, tənzimləyici və mühafizəedici tədbirlər kompleksini nəzərdə tutur. Məsələnin daha dərin qatlarına keçmədən qeyd etmək lazımdır ki, struktur bölgü baxımından həmin tədbirlər də özlüyündə daha alt təsnifatlara bölünür. Bu məqalədə ekoloji mühafizənin hüquqi məsuliyyət institutunun normativ tənzimlənməsi və onun konstitusion əsasları araşdırılır.

Ümumən, ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində hüquqi məsuliyyət – dövlətin, cəmiyyətin və fərdin cəmiyyət, bəşəriyyətin indiki və gələcək nəsilləri, habelə konkret insan və təbii ehtiyatlardan istifadə edən subyekt qarşısında daşdığı məsuliyyətdir.

Ekoloji-hüquqi məsuliyyət ümumi hüquqi məsuliyyətin bir növüdür. Bu, törədilmiş eko-

loji hüquq pozuntusuna görə pozulmuş hüquq normasının sanksiyasına uyğun olaraq mənfi nəticələrə qatlaşmaq öhdəliyini ifadə edir. Bu anlayışın tərifindən belə nəticəyə gəlmək olar ki, məsuliyyət həm müvafiq davranış normalarına əməl etmək öhdəliyi, həm də həmin normaların pozulmasına görə mənfi nəticələrə dözmək məcburiyyəti kimi təzahür edir [4, s. 14].

Məlumdur ki, roman-german hüquq sistemli ölkələrdə konstitusiya ən ali qüvvəyə malik akt olmaqla, ictimai, siyasi və sosial həyatın, demək olar ki, bütün sferaları üzrə ümumi başlanğıc normalar təsbit edərək bu sahədə yaranan ən mühüm münasibətləri hüquqi cəhətdən tənzimləyir. Azərbaycan Respublikasının hüquq sistemi də malik olduğu hüquq sisteminin xarakteristikasını olduğu kimi qəbul edərək bu cür tənzimlənmə yolunu seçmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında birbaşa “ekoloji-hüquqi məsuliyyət” anlayışından istifadə edilməsə də, onun nizamasalma predmetinə daxil edilən məsələlərin sistemli hüquqi təhlili onu rahatlıqla söyləməyə əsas verir ki, sahəvi (cinayət, inzibati) qanunvericiliklərdə təsbit edilmiş məsuliyyət tədbirləri bilavasitə bu cür tənzimləmədən irəli gəlmişdir.

Hesab edirik ki, mövzuya giriş müddəası kimi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 12-ci maddəsinin birinci hissəsinə istinad edilməsi və həmin müddəanın qısa hüquqi təhlili zəruridir. Həmin maddədə göstərilmişdir ki, in-

san və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi dövlətin ali məqsədidir [1].

İstinad edilən maddədə “insan və vətəndaş hüquqlarının təmin edilməsi” formulası dövlətin üzərinə üç əsas vəzifə qoyur: tanımaq – insan və vətəndaş hüquqlarının qanunvericilikdə təsbit edilməsi; hörmət etmək – dövlətin özünün də bu hüquqları pozmaması; müdafiə etmək – üçüncü tərəflər (digər şəxslər və ya şirkətlər) tərəfindən hüquqlar pozulduqda, dövlətin müdaxilə edib ədaləti bərpa etməsi.

Həmin maddədə “ali məqsəd” ifadəsinin işlədilməsi o deməkdir ki, dövlətin bütün digər funksiyaları (müdafiə, iqtisadi inkişaf, xarici siyasət) yalnız bir hədəfə – insan amilinə xidmət edir. Yəni dövlət maraqları ilə insan hüquqları toqquşduqda, qanunvericilik insan hüquqlarının xeyrinə şərh edilməlidir və bu, sadəcə bəyannamə deyil, dövlət orqanları üçün birbaşa hüquqi öhdəlikdir.

“Layiqli həyat səviyyəsi” sosial dövlət prinsipindən irəli gəlir, dövlət quruluşunun sosial dövlət modelinə əsaslandığını göstərir. “Layiqli həyat” dedikdə yalnız fiziki sağ qalmaq deyil, maddi təminatın (məsələn, minimum əməkhaqqı və pensiyaların insanın təməl ehtiyaclarını (qida, geyim, yaşayış yeri) qarşılama), mənəvi və sosial ehtiyacların (təhsil, səhiyyə və mədəniyyətə çıxış imkanının olması) təmin edilməsi və insan ləyaqətinin (insanın cəmiyyətdə özünü alqaldılmış hiss etmədən, bərabər hüquqlu fərd kimi yaşamasını) müdafiə edilməsi nəzərdə tutulur.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının “Sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququ” adlanan 39-cu maddəsində qeyd edilir ki, hər kəsin sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququ vardır (birinci hissə). Hər kəsin ətraf mühitin əsl vəziyyəti haqqında məlumat toplamaq və ekoloji hüquqpozma ilə əlaqədar onun sağlam-

lığına və əmlakına vurulmuş zərərin əvəzini almaq hüququ vardır. Heç kəs ətraf mühitə, təbii ehtiyatlara qanunla müəyyən edilmiş hədlərdən artıq təhlükə törədə və ya zərər vura bilməz. Dövlət ekoloji tarazlığın saxlanılmasına, yabani bitkilərin və vəhşi heyvanların qanunla müəyyən edilmiş növlərinin qorunmasına təminat verir.

Konstitusiyanın 12-ci maddəsi (Dövlətin ali məqsədi) ilə 39-cu maddəsi (Sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququ) arasında birbaşa və qırılmaz bir hüquqi bağlılıq mövcuddur. Bu əlaqəni aşağıdakı üç əsas müstəvidə izah edə bilərik:

1) “Layiqli həyat”ın ekoloji komponenti – 12-ci maddədə qeyd olunan “layiqli həyat səviyyəsi” anlayışını təmiz hava, içməli su və sağlam qida olmadan təsəvvür etmək qeyri-mümkündür. Əgər şəxsin yaşadığı mühit çirklidirsə, onun sağlamlığı təhlükə altındadırsa, deməli, dövlət həmin şəxs üçün “layiqli həyat” vədini tam yerinə yetirə bilmir. Sağlam ətraf mühit, layiqli həyatın fiziki və bioloji ilkin şərtidir.

2) Dövlətin “ali məqsədi”nin icra mexanizmi – Konstitusiyanın 12-ci maddəsi dövlətin strateji hədəfini müəyyən edir, 39-cu maddə isə bu hədəfə çatmaq üçün konkret bir fəaliyyət sahəsini (ekologiyı) göstərir. Yəni dövlət ekoloji proqramlar həyata keçirərkən, məsələləri qoruyarkən və ya çirklənmənin qarşısını alarkən, əslində 12-ci maddədəki “insan hüquqlarını təmin etmək” vəzifəsini icra etmiş olur. 39-cu maddədə qeyd olunan ətraf mühit haqqında məlumat toplamaq hüququ, insanın öz həyatı barədə qərar verməsinə və ləyaqətini qorumasına xidmət edən bir alətdir.

3) Maddi və mənəvi zərərin əvəzinin ödənilməsi – 39-cu maddənin ikinci hissəsi ekoloji hüquqpozma nəticəsində dəymiş zərərin ödənilməsini təsbit edir. Bu, 12-ci maddədəki “hüquqların müdafiəsi” prinsipi ilə tam üst-üstə düşür: dövlət ekoloji zərərin ödənilməsini təmin etməklə vətəndaşın həm mülkiyyət hüququnu, həm də sağlam yaşamaq hüququnu bərpa edir; bu bərpa prosesi insanın dövlətə olan inamını

artırır və onun cəmiyyətdəki hüquqi statusunu (ləyaqətini) qoruyur.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının “Vətəndaşların əsas vəzifələri” adlanan 4-cü fəslinə daxil edilmiş vəzifələrdən biri ətraf mühitin qorunmasıdır. Konstitusiyanın 78-ci maddəsi ətraf mühitin qorunmasının hər bir şəxsin borcu olduğunu təsbit edir.

Hesab edirik ki, Konstitusiyanın 12-ci maddəsi dövlətin “vədini”, 39-cu maddəsi vətəndaşın “haqqını” ifadə edirsə, 78-ci maddəsi isə hər kəsin “məsuliyyəti”ni formula edir və “zəncir”in ən mühüm həlqəsidir. 39-cu maddə fərdlərə “sağlam mühitdə yaşamaq” hüququ verirsə, bu o deməkdir ki, cəmiyyətin üzvləri 78-ci maddəyə əsasən həmin mühiti çirkləndirməmək vəzifəsini daşıyırlar. Və ya 12-ci maddədəki “layiqli həyat” yalnız o zaman mümkün olur ki, hər bir fərd ətraf mühiti qorumaq vəzifəsini icra etmiş olsun. Bir nəfərin vəzifəsini icra etməməsi, digərinin “sağlam mühit” hüququnu əlindən ala bilər. Göstərilənlər hüquq və vəzifənin dialektik birliyini əyani olaraq göstərir.

Konstitusiyanın 78-ci maddəsində “hər bir şəxs” ifadəsinin işlədilməsi də təsadüfi deyildir. Bu, məsuliyyətin yalnız fiziki şəxslərin deyil, hüquqi şəxslərin də üzərində olduğunu ifadə edir (məsələn, istehsalatla məşğul olan hüquqi şəxslər 78-ci maddənin əsas subyektləridir. Onların “qorumaq borcu” ekoloji standartlara əməl etməkdir).

Nəhayət, Konstitusiyanın 78-ci maddəsi, *ekoloji-hüquqi məsuliyyətin konstitusion təminatı rolunda çıxış edir. Yəni bu, sadəcə mənəvi bir çağırış deyil, bütün hüquqi sanksiyaların mənbəyidir*. Əgər şəxs ətraf mühiti qorumursa (vəzifəsini pozursa), dövlət 12-ci maddədən irəli gələn “hüquqları müdafiə etmək” funksiyasını işə salır və həmin şəxsə qarşı müvafiq məsuliyyəti, ekoloji-hüquqi məsuliyyət tədbirlərini tətbiq edir.

Göründüyü kimi, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında ətraf mühit məsələsi “qapalı

bir dövrə” yaradır: Dövlət vəd verir (maddə 12), vətəndaş tələb edir (maddə 39) və hər kəs qoruyur (maddə 78). Bu üç maddənin vəhdətini “ekoloji konstitusionalizm” adlandırıla bilərik.

Bu sahədə kompleks qanunlardan biri olan “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 4-7-ci maddələrində Konstitusiyanın 12-ci, 39-cu və 78-ci maddələrindən çıxış edilərək dövlətin, yerli özünüidarəetmə orqanlarının, vətəndaşların və ictimai birliklərin ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində hüquq və vəzifələri müəyyən edilmişdir [2]. Hesab edirik ki, Konstitusiyanın 39-cu maddəsində təsbit edilən sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququnun məzmunu, məhz adıçəkilən qanunun 6-cı və 7-ci maddələrində praktiki olaraq detallandırılmışdır. Məsələn, istinad edilən maddədə bu hüququn məzmununa hər bir vətəndaşın, vətəndaşlığı olmayan şəxslərin və əcnəbilərin həyatı və sağlamlığı üçün əlverişli ətraf mühitin olmaq, onun vəziyyəti və vəziyyətinin yaxşılaşdırılması barədə tədbirlər haqqında dəqiq məlumat almaq, ətraf mühitin mühafizəsi haqqında qanunvericiliyin pozulması nəticəsində onların sağlamlığına və əmlakına vurulan zərərə görə ödənc almaq, sağlamlıq və həyat üçün əlverişli olan ətraf təbii mühitdə yaşamaq, müəyyən edilmiş qaydada təbii resurslardan istifadə etmək, onların mühafizəsi və bərpası üzrə tədbirləri həyata keçirmək, ətraf mühitin mühafizəsində və sağlamlaşdırılmasında iştirak etmək, qanunvericilikdə müəyyən edilmiş qaydada ətraf mühitin mühafizəsinə aid yığıncaqlarda, mitinqlərdə, piketlərdə, yürüşlərdə və nümayişlərdə, referendumlarda iştirak etmək, ətraf mühitin mühafizəsinə dair dövlət hakimiyyət orqanlarına və təşkilatlarına müraciət etmək, ictimai ekoloji ekspertiza haqqında təkliflər vermək, insan həyatına və ətraf mühitə mənfi təsir göstərən müəssisələrin, qurğuların və başqa ekoloji zərərli obyektlərin yerləşdirilməsi, tikintisi, yenidən qurulması və is-

tismara verilməsi haqqında qərarların inzibati və ya məhkəmə qaydasında ləğv edilməsini və həmçinin fiziki və hüquqi şəxslərin fəaliyyətinin məhdudlaşdırılmasını, müvəqqəti dayandırılmasını və hüquqi şəxslərin ləğv edilməsini tələb etmək, ətraf mühitin mühafizəsi haqqında qanunvericiliyin pozulması nəticəsində təqsirkar təşkilatların, vəzifəli şəxslərin və vətəndaşların məsuliyyətə cəlb edilməsi barədə müvafiq orqanlar və məhkəmələr qarşısında iddialar qaldırmaq, qanunvericilikdə nəzərdə tutulan başqa hüquqlarını müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirmək hüquqları aid edilmişdir.

Burada qeyd edilməsi yerinə düşər ki, “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun məzmununda 6-cı maddənin adı “Ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində vətəndaşların hüquqları və vəzifələri” kimi qeyd edilmişdir. Konstitusiyanın 39-cu maddəsində təsbit edilən sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququ və 78-ci maddədə təsbit edilən ətraf mühitin qorunması vəzifəsi isə vətəndaşlara deyil, hər kəsə aid edilən hüquq və vəzifə kimi müəyyənləşdirilmişdir. Qanunun 6-cı maddəsinin birinci hissəsində “ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində vətəndaşların, vətəndaşlığı olmayan şəxslərin və əcnəbilərin hüquqları” ifadəsinin işlədilməsinə baxmayaraq, hesab edirik ki, hüquqi texnikanın dəqiqliyi baxımından istinad edilən maddənin adında müvafiq dəyişiklik edilərək “vətəndaşların” sözü həmin hissədən çıxarılmaqla maddənin adının müvafiq redaksiyada qeyd edilməsi məqsədəmüvafiq olardı.

Aydındır ki, Konstitusiyanın 39-cu və 78-ci maddələrində “hər kəs” ifadəsindən istifadə edilməklə istinad edilən hüquq və vəzifələr təkcə fiziki şəxslərə deyil, hüquqi şəxslərə də aid edilmişdir. “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda da bu hal nəzərə alınmış, Qanunun 7-ci maddəsində Konstitusiyanın 39-cu maddəsindəki hüququn məzmunu ictimai birliklərə münasibətdə açıq-

lanmışdır: özünün ekoloji proqramlarını işləmək və təbliğ etmək, ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində vətəndaşların hüquqlarını və maraqlarını müdafiə etmək, onları bu işdə fəaliyyətə cəlb etmək; ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində ictimai nəzarəti həyata keçirmək; dövlət orqanlarından və təşkilatlarından ətraf mühitin vəziyyətinə və onun bərpasına dair tədbirlər barədə vaxtında, tam və dəqiq məlumat almaq; müəyyən işlərin yerinə yetirilməsi üzrə qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində dövlət orqanları və beynəlxalq təşkilatlar ilə müqavilə əsasında əməkdaşlıq etmək; ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində qanun layihələrinin müzakirəsində iştirak etmək; inzibati və məhkəmə qaydasında ekoloji cəhətdən zərərli müəssisələrin, tikililərin və qurğuların yerləşdirilməsi, tikintisi, yenidən qurulması və istismara verilməsi, o cümlədən ətraf mühitə və insanların sağlamlığına mənfi təsir göstərən təsərrüfat fəaliyyətinin məhdudlaşdırılması, müvəqqəti və daimi dayandırılmasını tələb etmək; təqsirkar təşkilatların, vəzifəli şəxslərin və vətəndaşların məsuliyyətə cəlb edilməsi barədə məsələləri qaldırmaq; ətraf mühitin mühafizəsi haqqında qanunvericiliyin pozulması nəticəsində vətəndaşların sağlamlığına və əmlakına vurulmuş zərərin ödənilməsi haqqında iddiaları məhkəməyə təqdim etmək.

Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyətin, dolayısı ilə ekoloji-hüquqi məsuliyyətin bilavasitə normativ əsası isə həmin Qanunun 78-ci maddəsində təsbit edilmişdir. Həmin maddəyə əsasən, bu cür məsuliyyətə görə təqsirkar olan hüquqi və fiziki şəxslər, o cümlədən vəzifəli şəxslər Azərbaycan Respublikasının Mülki, İnzibati Xətalər və Cin ayət Məcəllələrində nəzərdə tutulmuş hallarda məsuliyyət daşıyırlar.

Qanunun 79-cu maddəsində sözügedən hüquq pozuntularına görə vurulmuş zərərin ödənilməsi qaydası nəzərdə tutulmuşdur. Həmin

maddənin dördüncü hissəsində qeyd edilir ki, ətraf mühitə təhlükəli təsir edən fəaliyyətlə məşğul olan hüquqi və fiziki şəxslər, onların təqsiri müəyyən edildikdə ətraf mühitə vurulmuş zərəri ödəməlidirlər.

İstinad edilən bu müddəanın bir daha nəzərdən keçirilməsi məqsədmüvafiq olardı. Maddənin məzmunundan belə aydın olur ki, göstərilən halda vurulmuş zərərin əvəzini ödəmək vəzifəsi qanundan əmələ gələn öhdəliyə görə yaranır. İstər mülki hüquq nəzəriyyəsində, istərsə də qanunvericilikdə bəzi hallar üçün təqsirsiz olaraq da mülki hüquq məsuliyyətinin yaranmasının mümkünlüyü qəbul edilmişdir. Məsələn, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 1097.3-cü maddəsinə əsasən, qanunla zərər vuranın təqsiri olmadıqda da (obyektiv surətdə hüquqa zidd əməl üçün) zərərin əvəzinin ödənilməsi nəzərdə tutulur. Və ya həmin Məcəllənin 1099-cu maddəsində qeyd edilən hüquqi və ya fiziki şəxsin öz işçisinin törətdiyi mülki hüquq pozuntusu (delikt) üçün məsuliyyət daşması və ya əmək (qulluq, mənsəb) vəzifələrinin icrası zamanı işçisinin vurduğu zərərin əvəzini ödəməli olması barədə öhdəliyi onun təqsirli olaraq törətmiş olduğu əmələ görə deyil, yaranmış olan zərərli nəticələrə görə müəyyən şərtlər daxilində mülki hüquqi məsuliyyəti daşdığını göstərir.

Göstərilənlərə əsasən hesab edirik ki, Qanunun 79-cu maddəsinin dördüncü hissəsində qeyd “onların təqsiri müəyyən edildikdə” ifadəsinin dəqiqləşdirilməsi məqsədmüvafiq olardı.

Bu sahədə Konstitusiyanın 12-ci maddəsindən irəli gələn dövlətin bir sıra fəaliyyət istiqamətləri “Ekoloji təhlükəsizlik haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda da nəzərdə tutulmuşdur [3]. Qanunun 5-ci maddəsinin birinci hissəsinin yeddinci abzasında qanunvericiliyi pozan vəzifəli şəxslərin qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyətə cəlb edilməsi üçün tədbirlər görülməsi dövlətin hüquqlarına sırası-

na daxil edilmişdir. Qanunun 13-cü maddəsində isə ekoloji təhlükəsizlik sahəsində qanunvericiliyin pozulmasının anlayışı verilərək, bura Qanunun və ekoloji təhlükəsizlik tələblərini müəyyən edən digər normativ hüquqi aktların pozulması, təhlükəli ekoloji vəziyyət yarada bilən obyektlərin bilərəkdən zədələnməsi və ya dağıdılması, yaxud ekoloji təhlükə qorxusunun yaradılması, habelə təsərrüfat subyektlərinin ekoloji cəhətdən təhlükəli fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsi aid olduğu müəyyən edilmişdir. Maddənin ikinci hissəsində isə ekoloji təhlükəsizlik sahəsində qanunvericiliyin vəzifəli şəxslər tərəfindən pozulması halları konkretləşdirilərək bura ekoloji təhlükəsizlik sahəsində qanunvericiliyə zidd olan tələblərin təsdiq edilməsi, ekoloji təhlükəsizliyin təmin edilməsinə dair tələbləri pozulmaqla qərarların qəbul olunması, o cümlədən dövlət ekoloji ekspertizasının rəylərinin verilməsi, ekoloji təhlükəli vəziyyət haqqında məlumatın saxtalaşdırılması və ya vaxtından gec verilməsi, yaxud bu məlumatın tam həcmdə verilməməsi, habelə ekoloji təhlükənin səviyyələrinə və mənbələrinə nəzarət üzrə vəzifələrin yerinə yetirilməməsi və digər hallar daxil edilmişdir.

Dövlətin və cəmiyyətin ictimai, iqtisadi və sosial təzahürləri inkişaf etdikcə Azərbaycan Respublikasında ən yüksək və birbaşa hüquqi qüvvəyə malik olan, qanunvericilik sisteminin əsası hesab edilən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının normaları yeni dövrün tələblərinə mütəmadi olaraq uyğunlaşdırılmaqda davam edir. Təsədüfi deyildir ki, ekoloji-hüquqi məsuliyyətin konstitusion əsasları kimi nəzərdən keçirdiyimiz bəzi normaların (12-ci, 39-cu maddələr) məzmunları referendumla edilmiş dəyişikliklərlə zənginləşdirilmişdir. Bu da özü-özlüyündə başlanğıcını konstitusion normalardan götürən normativ hüquqi aktların müddəalarına yeni reallıqlara cavab verən çevik dəyişikliklərin edilməsinə xidmət edir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası // 12 noyabr 1995-ci ildə qəbul edilmişdir (26 sentyabr 2016-cı il tarixdə olan əlavə və dəyişikliklər): [Elektron resurs] / URL: <https://e-qanun.az/framework/897>
2. “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 8 iyun 1999-cu il tarixli 678 nömrəli Qanunu: [Elektron resurs / URL: <https://e-qanun.az/framework/3852>
3. “Ekoloji təhlükəsizlik haqqında” Azərbaycan Respublikasının 8 iyun 1999-cu il tarixli 677 nömrəli Qanunu: [Elektron resurs]/URL: <https://e-qanun.az/framework/3851>
4. Саркисов О.Р., Сафонов Э.Е. Вестник экономики, права и социологии, – 2015. № 4, – с. 14.

Гамидли Фарман Фазил оглу,

докторант кафедры трудового и экологического права Бакинского государственного университета по специальности «Право природных ресурсов; аграрное право; экологическое право»

ПОНЯТИЕ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ И ЕЁ РОЛЬ В ФОРМИРОВАНИИ ЮРИДИЧЕСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

РЕЗЮМЕ

В статье анализируется модель «экологического конституционализма», возникающая из единства статей 12, 39 и 78 Конституции Азербайджанской Республики, а также основы эколого-правовой ответственности. Автор отмечает, что «достойный уровень жизни», являющийся высшей целью государства, невозможен без здоровой окружающей среды. В исследовании затрагиваются терминологические неточности в отраслевом законодательстве и подчеркивается необходимость применения принципа ответственности без вины в случаях возмещения ущерба. В завершение обосновывается значимость регулярного совершенствования эколого-правовых норм в соответствии с новыми реалиями в рамках политики экологической безопасности государства.

Hamidli Farman Fazail,

Doctoral Student, “Natural Resources Law, Agricultural Law, Environmental Law” specialty, Department of Labor and Environmental Law, Baku State University

CONSTITUTIONAL FOUNDATIONS OF ECO-LEGAL LIABILITY

SUMMARY

The article analyzes the “ecological constitutionalism” model arising from the unity of Articles 12, 39, and 78 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan, along with the foundations of eco-legal liability. The author notes that a “decent standard of living,” which is the supreme objective of the state, is impossible without a healthy environment. The research addresses terminological inaccuracies in sectoral legislation and emphasizes the necessity of applying the principle of strict liability (liability without fault) in cases of compensation for damage. In conclusion, the significance of regularly improving eco-legal norms in line with new realities is substantiated within the framework of the state’s ecological security policy.

Redaksiyaya daxilolma tarixi: 08.04.2026

Təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 10.04.2026

Çapa qəbul olunma tarixi: 12.04.2026